

Orta Çağ Avrupası'nda Bir Tıp Okulu: Montpellier*

Geliş Tarihi: 27/04/2020

Kabul Tarihi:25/06/2020

Makale Türü: Araştırma Makalesi

Atıf Bilgisi: Serdar, Murat; "Orta Çağ Avrupası'nda Bir Tıp Okulu: Montpellier", *Ortaçağ Araştırmaları Dergisi*, C.3, S.1, Haziran 2020, ss. 90-103.

Murat SERDAR**

Öz

Doğu dünyasında bilimin güneşi tüm parlaklığıyla zihinleri aydınlatırken, Batı dünyası içine düşmüş olduğu bilgi yoksunluğundan kurtulmanın çaresini aramaktaydı. İşte bu yoksunluktan kurtulmada her toplumda olduğu gibi Batı'da da yol göstericilik vasfına Orta Çağ'da dini yetkililer soyunmuştur. Bu dini yetkililer, Avrupa'nın her tarafına dini yaymak ve insanları doğru yola sevk etmek amacıyla kurmuş oldukları manastırlar, kiliseler ve XI. yüzyılın sonundan itibaren oluşmaya başlayan üniversitelerle Batı insanının hayatının her alanına nüfuz etmeye çalışmışlardır. Bu etki alanlarından bir tanesini de kuşkusuz eğitim oluşturmaktadır. Geçmişin bilgi ve birikimini aktarmada birinci yol olan eğitimin içerisinde insanların sağlığı ile ilgilenen tıp eğitiminin önemi yadsınamayacak kadar büyüktü. Bu sebeple günün hastalıkları ve geleneksel tıbbî aktarımlar, Orta Çağ Avrupası'nda yeni hekim adaylarına çeşitli eğitim kurumları tarafından aktarılmıştır. Tıp alanındaki birikim evrensel olduğundan, milletler ve kültürler arası etkileşimin olması kaçınılmazdır. Orta Çağ Batı Avrupası da bu etkileşime dâhil olmuş ve kendi sistemini geliştirmiştir. Avrupa'nın bu sistemin neresinde olduğunu ve bu işi ne kadar başardığını anlama açısından Orta Çağ Avrupası'nda tıp ilminin popüler olduğu mekânlar, eğitimin sistemleşmesi, tıp ilminin icrası, dersler, sınavlar ve öğrencilerin sosyal statülerinin incelenmesi gerekmektedir. Bu eğitim mekânlardan biri de Fransa'daki Montpellier Tıp Okulu olmuştur. Dolayısıyla biz de bu çalışmamızda bahsettiğimiz konuları Montpellier Tıp Okulu ekseninde izah etmeye gayret gösterdik.

Anahtar Kelimeler: Orta Çağ, Avrupa, Fransa, Montpellier, Tıp Tarihi.

A Medical School in The Medieval Europe: Montpellier

Abstract

While the sun of science in the Eastern world enlightens the minds with all its brilliance, the Western world was seeking to get rid of the lack of information it had fallen into. Religious authorities in the Middle Ages have taken the lead in the West, as in every society, to get rid of this deprivation. These religious officials sought to penetrate every aspect of the life of Western people, with the monasteries, churches and universities that had begun to form from the end of the XI. century, with the aim of spreading religion all over Europe and leading people to the right path. Education is undoubtedly one of these domains. The importance of medical education, which deals with people's health, in education, which is the first way to convey the knowledge and accumulation of the past, was undeniable. For this reason, current diseases and traditional medical transfers were transferred to new physician candidates in Medieval Europe by various educational institutions. Since the accumulation in medicine is universal, it is inevitable to have interactions between nations and cultures. Medieval Western Europe was also involved in this interaction and developed its own system. In order to understand where Europe is in this system and how much it has accomplished this task, the places where medical science is popular in Medieval Europe, the systemization of education, the execution of medical science, lessons, exams and the social status of students should be examined. Therefore, we tried to explain the issues we mentioned in this study in the axis of Montpellier Medical School.

Keywords: Medieval, Europe, France, Montpellier, Medical History.

* Bu çalışma Dr. Murat Serdar tarafından 2015 yılında tamamlanan *Geç Ortaçağlarda Batı Avrupa'da Hastaneler ve Tıp Eğitimi* adlı tezden üretilmiştir.

** Dr. Öğr. Üyesi, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Tokat/Türkiye, mserdar61@live.com, Orcid No: 0000-0003-2922-1096.

Giriş

Orta Çağ Avrupası'nın genel yapısına bakıldığında birbirine zıt kavramlardan oluşmuş derme çatma bir yapı göze çarpmaktadır. Bu zıt kavramlardan oluşmuş yapının özellikle erken dönemlerinde, düşünce yerine inanç, eleştiri ve tartışma yerine körü körüne benimseme, bilgi ve birikim yerine skolâstik felsefe, bilim yerine din, bilimsel yapıt yerine Kutsal Kitap (İncil), ulus yerine Hıristiyan topluluğu, ülke yerine kilise, kral yerine papa ve bu dünya yerine öbür dünya yer almıştır. Bu yüzden bu dönem, bazı araştırmacılar tarafından “biraz kilise, biraz teoloji, biraz engizisyon ve biraz da yanmış insan eti kokar” diye nitelendirilmektedir.¹

XI – XII. yüzyıllarda, Müslüman âlimlerin eserlerinin, Endülüs, Sicilya, seyyahlar ve Haçlı Seferleri sayesinde Avrupa'ya aktarılarak Latinceye ve Katalancaya tercüme edilmesi Batı'da bir uyanışı tetiklemiştir. Bu uyanış kısa sürede gerçekleşen bir uyanış olmaktan ziyade, uzun yılları kapsayan bir uyanıştır çünkü yüzyıllardır gerisinde kaldıkları bilimin eşğine varmak onlar için pek de kolay olmayacaktır. Avrupa'da yüzyıllarca Doğu'dan yapılan tercüme ve bu tercüme üzerine koydukları kendi deneyimleri sayesinde XVI. yüzyılda tarihinin dönüm noktalarından biri olan Rönesans'ın ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu yüzden Orta Çağ Avrupası'nda tıp ve tıp eğitimi İslam öncesi dönemde Hıristiyan inancının hâkim olduğu, bilimsel gelişmelerin engellendiği, bilim adamlarının reddedildiği karanlık bir dönemi yaşamış ve Müslümanların etkisiyle bir uyanış dönemine girmiştir.²

Batı'da Tıp Biliminin Uyanışı

Tıp çalışmaları ve insan sağlığı açısından “Karanlık Dönem” olarak nitelendirilen V ve IX. yüzyıllar arasını kapsayan dönemi Erken Orta Çağ olarak adlandırmak mümkündür. Bu dönemde genelde Yunan bilim insanlarından kalan bilgiler ışığında tıbbi çalışmalar yapılmıştır. İkinci dönemi ise IX. yüzyıldan XII. yüzyıla ve sonrasına tarihlemek mümkündür. Bu dönem Antik Yunan bilimini alıp geliştiren İslam âlimlerinin tesirinin etkin olduğu bir uyanış dönemidir.³

Şayet bilim ve düşüncede gelinen seviyenin ilerisine gitmek için gayret gösterilmeyip durağan bir şekilde bırakılırsa şüphesiz bu insanlık adına olumsuz bir gelişme olur. Var olanın korunması bilim ve düşünce hayatını durdurmasının yanında, insanlığın geleceğini de tehlikeye atar. O nedenle hangi alanda olursa olsun bilimsel gelişmelerin önüne set çekilmemeli, düşünce ve uygulamalar yenilenmeli, geliştirilmeli, ilaveler yapılmalı ve tekrar gözden geçirilmelidir. Arzulananın bu olmasına rağmen Orta Çağ Avrupası bilim ve düşüncenin önüne çekilen setle kısır bir döngü içerisinde hapsolüp kalmıştır. Bilimsel gelişmelerin durdurulduğu bu dönemde, tıbbi hâkimiyeti altına alacak şey Galen'in⁴ şekillendirdiği tıp olmuştur. Bununla birlikte tarihsel sorun olarak ortaya çıkan Galen'in “neden” benimsendiği değil de “nasıl” benimsendiğidir.⁵ Dolayısıyla dogmatik bir çerçevede Galen'e ait tıbbi bilginin kabul edilmesi Orta Çağ tıbbını bir “Galenik Tıp” haline getirmiştir.⁶ Roma İmparatorluğu'nun inkırazından sonra iktidar boşluğunu doldurma gayretine giren kilise Avrupa'da

¹ Ali Haydar Bayat, *Tıp Tarihi*, Merkezefendi Geleneksel Tıp Derneği, İstanbul, 2010, s. 155.

² Bayat, *Tıp Tarihi*, s. 155.

³ James Joseph Walsh, *Medieval Medicine*, A. & C. Black. Ltd., Londra, 1920, s. 21.

⁴ Galen Batı'da Galenos olarak bilinirken, İslam dünyasında Calinus olarak biliniyordu. İbn Haldun “Mukaddime”sinde Galen'den övgü ile bahsetmektedir. Tıp Bilimi kısmından Galen hakkında şunları kaleme almıştır: “Kitapları Arapçaya çevrilmiş olan eski bilginlerden Calinus bu ilmin en büyük ustası rehberidir. Rivayete göre Calinus, İsa'nın (A.m.) çağdaşı olup, Sicilya'da gurbette ölmüştür. Eserleri tıp ilminin ana kaynaklarından olup, kendinden sonra gelenler onun eserlerini örnek edinmişlerdir.” Daha geniş bilgi için bkz: İbn Haldun, *Mukaddime*, C. II, (Çev. Zeki Kadiri Ugan), Maarif Basımevi, Ankara, 1954, s. 650. Ayrıca İbn Haldun'un Galen'in yaşadığı dönem hakkında verdiği bilgi yanlıştır. Bununla beraber tıp ilmindeki yeri hakkındaki bilgiler yerinde ve doğrudur çünkü Galen, yaşadığı dönemde Roma İmparatorluğu'nun büyük hekimiydi ve kendisinden sonrakileri etkilemiş, eserleri nesiller boyunca rehber kitap olarak kullanılmıştır. Yani Galen'in MS. 199-201 yıllarında öldüğü düşünülür. Daha geniş bilgi için Yavuz Özmakas, “Bergamalı Galenus”. *Bilim ve Teknik Dergisi*, Sayı 311, Ekim 1993, ss. 768-769.

⁵ Erdem Aydın, *Dünya ve Türk Tıp Tarihi*, Güneş Kitabevi, İstanbul, 2006, s. 91.

⁶ Aydın, *Dünya ve Türk*, s. 91.

her türlü bilimsel aktivite üzerinde baskıcı olmuştur.⁷ Skolâstik tıp olarak da adlandırılan Orta Çağ tıbbına Batılı bilim insanları sıkı sıkıya sarılmış ve bu tıbbı hiçbir zaman sorgulama gereği duymamışlardır. Bu dönemde hekimlerden çok din adamlarının eline geçen tıp uğraşında Galen'in söyledikleri birer dinî emir gibi yerine getirilmiş ve asla onun uygulamalarının dışına çıkılmamıştır. Ayrıca savaşların, kıtlıkların ve salgın hastalıkların kol gezdiği Orta Çağ Avrupası'nda bilimsel ve teknik unsurların gelişmesi pek mümkün değildir. Bu yüzden, Orta Çağ Avrupası'nda da görüldüğü üzere, sosyo-kültürel olaylar her zaman milletlerin ilerlemesinin önünde bir engel oluşturmuştur.⁸

Avrupa insanının Hıristiyanlığa en fazla bağlı olduğu dönem tartışmasız Orta Çağ'dır. Bu dönemde Avrupa'da okullar ve doktorlar yokken, tek okuryazar kesim manastırlardaki rahiplerdir. Bunun nedeni ise kurumsal olarak yerleşmiş dini okullarda eğitilen kilise mensuplarının tek okuryazar olmasıydı. Dini ve resmi metinler edebi Latince ile yazılmış ve VIII. Yüzyılda kapatılan Roma okullarının yerine yenileri açılmadığı için halkın bu dili bilmemesini doğurmuştur. Kilisenin eğitim dilini halkın bilmemesi ise cehaleti yaygınlaştırmıştır. İslam dünyasındaki kütüphaneler 100 binlerce kitaba sahipken bu dönemde 800-900 kitaba sahip önemli manastır kütüphaneleri bunlarla övünür hale gelmişlerdi.⁹ Bunun nedeni Hıristiyanlığın, aciz ve yoksullara merhamet ve kardeşlik sunarak, bu çerçevede yaşamlarına bir anlam katmış olmasıdır. Bu suretle bedensel hastalıkların sadece tanrının yardımıyla iyileşebileceği inancı Hıristiyanlık âleminde yerleşmiştir. İsa'nın, Tanrı'nın yardımıyla hastalıklar karşısında göstermiş olduğu mucizelerin geçtiği İncil'deki öyküler, bu inancı daha da kuvvetlendirmiştir. Dolayısıyla tedavide ilacın yerini kutsal su, dua ve ellerin vücudun üzerinde gezdirilmesi almıştır.¹⁰ Hatta dinsel inançlar doğrultusunda madalyaların içinde saklanan aziz ve azizelere ait saç, sakal, diş, tırnak vb. nesnelere de kutsal sayılmış ve hastalıklara iyi geleceği umuduyla insanlar bu nesnelere yanlarında taşımıştır.¹¹ Orta Çağ Avrupası bilimsel değerlerden uzak düşüğe, batıl inançlar onların benliklerini daha fazla ele geçirmiştir.

Orta Çağ Avrupası'nda görülen bir diğer grup da okuryazarın olmamasını fırsat bilen ve kilisenin tekelinde olan okuryazarlığın boşluğundan faydalanan şifacılar (halk dilinde üfürükçüler)'dir. Bu boşluktan istifade eden şifacılar, cehaletin hüküm sürdüğü bu dönemde bilimin ötelenmesini fırsata dönüştürüp tüm uygulamalarını atalarına dayandırdıklarını iddia ederek "her derde deva bizde" propagandası ile yüklü miktarda paralar kazanmaya başlamışlardı.¹²

Orta Çağ Batı tıbbında büyü ve telkin de önemli bir yere sahiptir. Histeri, hafıza kaybı, iktidarsızlık ve benzeri diğer rahatsızlıklar, ruhun şeytana kaptırılması anlamını taşıyordu. Söz konusu durumlarda hastalıkların erken sebeplerinden biri olarak cadılık faaliyetleri görülmüş ve şeytan çıkartma yöntemleri bunların tedavisinde kullanılmıştır. Dolayısıyla tıbbın bu dönemde insanlara sunabileceği hizmetler de oldukça sınırlı kalıyordu. Bunlar da yıllarca uygulanagelen kan, idrar ve tükürük incelemelerine dayandırılan kan akıtma, müşil kullanma, kusturma, lavman yapmaktan öteye geçememiştir.¹³

Orta Çağ'da Hıristiyanlık, tıbbi bir hayır işi olarak görmüştür. Hastalara yardım etmeyi zorunlu bir iş olarak gören din, bunun için gerekli tedbirleri almış ve hastaların bakımının yapılacağı mekânların tedarikiyle ilgilenmiştir. Toplum içerisinde kim olursa olsun ayırım gözetmeksizin herkesle ilgilenmek dini bir vazife olarak görünmekteydi. Zaten din adamları bu inanç gereği tıbbi yardımı ve tıp eğitimini dinin bir gereği olarak algılamışlardır. Dolayısıyla tıp, papazların, rahiplerin ve rahibelerin tekelinde kalmıştır.¹⁴

⁷ Tolgahan Karaimamoğlu, "Ortaçağ Avrupası'nda Tıp Kültürü ve Gelişmeleri", *Tarih ve Gelecek Dergisi*, Ağustos 2017, Cilt: 3., Sayı: 2., s. 47.

⁸ Aydın, *Dünya ve Türk*, s. 91.

⁹ Tolgahan Karaimamoğlu, *a.g.m.*, s. 51.

¹⁰ Paul Lewis, *Tıp Tarihi*, (Çev. Nilgün Güdücü), Khalkedon Yayınları, İstanbul, 1998, s. 44; Aydın, *Dünya ve Türk*, ss. 91 – 92.

¹¹ Aydın, *Dünya ve Türk*, s. 92.

¹² Tolgahan Karaimamoğlu, *a.g.m.*, s. 51.

¹³ Lewis, *Tıp Tarihi*, ss. 64 – 65.

¹⁴ Lewis, *Tıp Tarihi*, s. 44; Aydın, *Dünya ve Türk*, s. 92.

Orta Çağ Avrupası'nda tıp eğitimi ve tıbbi çalışmalar öncelikle manastırlarda başlamıştır. Manastırlar hem tedavi etme hem de bilgi ve birikimini yeni nesillere aktarma hususunda önemli kurumlar olmuşlardır. Manastırların etkisiyle birlikte tıbbi çalışmalar yapan veya sadece tıp eğitimi veren üniversiteler açılmıştır. Geç Orta Çağlarda açılan bu üniversitelerin bir kısmı bünyelerine tıp fakülteleri ya da okullarını dâhil etmişlerdir. Bu okullardan biri de Fransa'daki Montpellier Tıp Okulu olmuştur.

Montpellier Tıp Okulu

Montpellier, Fransa'nın güneyinde, Akdeniz kıyısında yer alan bir ticaret şehridir. Bu şehir kuzeyde Merdanson, doğuda Lez ve batıda Mosson gibi üç nehrin çevrelediği Peyrou, Montpellier ve Montpelliéret gibi üç tepe üzerine kuruldu. X. Yüzyılda ıssız bir bölge olan Montpellier XII. Yüzyıla doğru şehirleşmiş ve bu yüzyılda üne kavuşmuştur. Aragon kralı 1204 yılında bu şehri İspanya ve İtalya arasında tüccarların, mimarların, avukatların ve doktorların mekânı olarak nitelendirmektedir.¹⁵ Montpellier'nin isminin duyulmasında ve üne kavuşmasında ticaretin önemi büyüktür. Aslında Montpellier'deki ticarî yoğunluk, farklı milletlerle ve kültürlerle tanışmanın önünü açmış ve mal sirkülasyonunun yanında bilimsel sirkülasyonu da getirmiştir. Bu sirkülasyon, genelde Lombardiya'dan tüccarlar, İspanya'dan Araplar, Müslüman olmuş Batılılar ve Hıristiyanlar arasındadır. Montpellier, bu dönemde dünyada sakin bir yaşama sahip şehirlerden bir tanesidir. Ticaret kendi çıkarları çerçevesinde farklı kültürleri bir araya getirmiştir. İbn Sina ve İbn Rüşd'ün öğrencileri Yunan geleneğiyle tamamen nüfuz etmiş olan İslam bilimini taşımışlardır. Onların etkisiyle XII. yüzyıldan itibaren Montpellier'in tıp alanında bir etkisi oluştu. Bu gelişimde papanın ya da imparatorun bir etkisi yoktur. Buradaki tıbbi gelişim kendiliğinden ortaya çıkmış, zamanla itibarı artmış ve Salerno Tıp Okulu etkisini kaybederken Montpellier ününü ve varlığını sağlıklı bir şekilde devam ettirmiştir.¹⁶ Bunun haricinde Montpellier'de kurulmuş olan üniversitenin ve onun bünyesindeki tıp okulunun da payları büyüktür. Üniversite terimini biz teknik olarak kullanmamıza rağmen Hastings Rashdall ve diğerleri burayı bir lonca, bir şirket ya da öğreticilerin bir araya geldiği topluluk olarak nitelendirmektedir.¹⁷ Genel anlamda Montpellier'de farklı alanlara sahip zanaat loncalarının olduğu görülüyor. Bu zanaat loncaları kendi başlarına bir üniversite olabilecekleri gibi aralarındaki çekişmenin zaman içerisinde son bulmasıyla bir araya gelip Montpellier Üniversitesini oluşturmuşlardır.¹⁸ XIII. yüzyılın başında bazı üniversitelere “Studai Generalia” denilmekteydi. Bu söylemin üç anlamı vardır. Bunun ilk anlamı: okul yalnızca belirli bir ilçe ya da bölgeden değil Avrupa'nın her yerinden öğrenci alması ya da onları davet emesidir. İkinci olarak hukuk, teoloji ve tıp alanından birinde ya da birkaçında yüksek öğrenim yeri olmasıdır. Son olarak da bu uzman fakülte veya fakültelerin yüksek lisans uzman kadrolarına sahip olmalarıdır. Dolayısıyla XIV. Yüzyılda “universitas/üniversite” terimi hem eski anlamını hem de “studium generale” anlamını muhafaza etmiştir. Zaten Montpellier'in koşulları burada bir üniversitenin kurulması ve eğitimin başlaması için çok uygundu.¹⁹ Çünkü şehrin ekonomik zenginliği deneyimli akademisyenlerin bu şehirde toplanmasına vesile olmuştu.²⁰ Bundan dolayı Montpellier Tıp Okulu, Avrupa'da modern anlamda Salerno Tıp Okulu'ndan sonra kurulan okulların en önemlilerinden biridir. Yaptığı çalışmalarla ve yetiştirmiş olduğu bilim insanlarıyla adından bahsettirmeyi başarmıştır. Bologna, ilk kurulan üniversite olmasına rağmen Montpellier, tıp okuluna

¹⁵ Geneviève Dumas, *Santé et société à Montpellier à la fin du Moyen Âge*, Brill, Leiden 2015, s. 16-17.

¹⁶ Montpellier'in Orta Çağ ve sonrasında Tıp alanında ününün devam etmesinde her dönemde çalışmalarıyla yönlendirici kişileri yetiştirmesinden kaynaklandığını söylemek yanlış olmamalıdır. Zaten Montpellier'de verilen tıp diplomaları hala yabancılar tarafından itibar görmektedir. Örneğin yazar, doktor ve Rönesans düşünürü olan François Rabelais Montpellier'nin yetiştirmiş olduğu ünlü simalar arasındadır. Daha geniş bilgi için bkz: Mikhail Bakhtin, *Rabelais and His World*, (Çev. Hélène Iswolsky), Indiana University Press, USA Bloodmington, 1984, s. 68.

¹⁷ Vern L. Bullough, “The Development of Medical University at Montpellier to the End of the Fourteenth Century”, *Bulletin of the History of Medicine*, Vol: 30, No: 6, (November-December 1956), s. 508-509.

¹⁸ Vern L. Bullough, *a.g.m.*, s. 509.

¹⁹ Gabriel Compayre, *Abelard & The Origin & Early History of Universities*, Charles Scribner's Sons, New York, 1902, s. 246.

²⁰ Geneviève Dumas, *a.g.e.*, s. 26.

sahip ilk üniversitedir. Zaten tıp eğitimi başlamadan önce tam bir üniversite kimliğine kavuşan Montpellier, tıp okulu için önemli bir değişime uğramıştır.²¹

XIII. yüzyılda, Montpellier bölgesi Aragon Krallığı'nın yönetimi altında iken kültürel olarak Barselona bölgesinin özelliklerini taşıyor ve bu bölgenin dili konuşuluyordu.²² Montpellier'de eski Müslüman İspanya'dan kalma Arap ve Yahudi nüfusu oldukça fazladır. Kozmopolit bir şehir olan Montpellier'deki tıp okulu, Bologna ve Paris'le birlikte Salerno'nun yerini almaya başlamıştır. Montpellier, Orta Çağ boyunca Salerno gibi evrensel bir merkez haline gelmiştir.²³

Papa IV. Nicholas'ın yayınlamış olduğu bir ferman sonrasında, 1220 yılında kurulan Montpellier Üniversitesi ancak 1289 yılında bünyesinde bir tıp fakültesi oluşturabilmiştir.²⁴ Bu resmîyetten önce Montpellier'de çalışan doktorların mevcudiyeti bilinmektedir. Bununla birlikte Montpellier Üniversitesi'ni oluşturan okulların temelleri hem tıp fakültesinin kuruluşundan hem de üniversitenin kendi kuruluşundan daha öncesine dayanmaktadır. Bu üniversitedeki okulların temelleri genelde XII. yüzyılda atılmıştır. Montpellier'deki bu okullardan bir tanesi de tıp okuludur. Bu sistemli bir okul olmaktan daha ziyade, bazı bilim meraklıları tarafından tıbbi bilgi ve birikimin öğrenilmesi ve aktarılmasına yöneliktir. Bu noktada araştırmacılar şehirdeki tıbbi çalışmaların başlangıcı hakkında hemfikir değillerdir. Bazılarına göre Montpellier'deki tıp öğreniminin başlangıcı 1130 yıllarına dayanırken, bazılarına göre ise 1137 tarihiyle tarihlendirilir.²⁵ Bu hususta aydınlatıcı bilgi Mainz Başpiskoposu Adalbert'in Paris'teki sanat eğitiminden sonra 1137 tarihinde Montpellier'e tıp eğitimi almak için gitmesi vermektedir. Adalbert'in böyle bir tercih yapmasındaki sebep Montpellier'in hem doktrin hem de kurallar bakımından güçlü olması ve de buradaki eğitimin hastaları iyileştiren doktorlar tarafından verilmesiydi. Dolayısıyla Bu Montpellier'de tıp çalışmalarının başlangıcı olarak 1137 yılı görüşü genel geçerlik kazanmaktadır.²⁶ Montpellier'de güçlü bir tıp birikimin olduğu hususunda bir diğer bilgi de Bernard de Clairvaux'un Kardinal Hugues'e 1153 yılında yazdığı mektuptur. Bu mektup, Heraclius de Montboisier'in bir hastalığa tutulduğu Saint Gilles'te tedavi edilmeye çalışıldığı ama iyileşemeyince Montpellier'e getirildikten sonra iyileştiği hususundadır.²⁷ Ayrıca Montpellier şehrinin Lordu VIII. Guilhem döneminde 1181 yılında şehirde yarım düzine doktor vardı.²⁸ Aslında VIII. Guilhem döneminde dışarıdan şehre eğitimcilerin gelmesi yasak olduğundan dolayı Montpellier'deki eğitimci sayısı azdı. Zamanla onun yasağı kaldırılacak ve yeni kurulan bu kuruma XII. yüzyılın son on yılında ünlü Roma Hukukçusu Placentin gelmiş böylece okulda hukuk eğitimi de başlamıştır. Üniversite kuruluşu tıbbi öğretimin olduğu ilk dönemde yani 1220 yılında başlamıştır.²⁹ Zaten papalık geliştirmekte olan üniversitelerin potansiyelinin farkında olduğundan dolayı resmîyet kazanmalarına engel olmamıştır. Bununla birlikte üniversitenin kurulmasını resmîleştiren tüzük, Papalık tarafından yetkilendirilen Papalık delegeleri Porto Piskoposu Kardinal Conrad ve Aziz Rufino'ya verilmiştir. Onlar, Languedoc'taki³⁰ bir iş³¹ esnasında mevcut

²¹ Faith Wallis, *Medieval Medicine A Reader*, University of Toronto Press, New York, 2010, s. 195.

²² Plinio Pioreschi, *A History of Medicine: Medieval Medicine*. C. V., Horatius Press, Omaha, Nebraska, 2003, s. 330.

²³ Compayre, *Abelard & The Origin*, s. 24.

²⁴ Nicolai Pape IV, *Incipit Regestrum Litterarum*, (Ed. Ernest Thorin), Paris, 1886, s. 301,

²⁵ Daniel Le Blevec, "Montpellier", *Charters of Foundation Early Documents*, (Çev. Alain Blayac), (Ed. Jos. M. M. Hermans. Marc Nelisson), Leuven University Press, Leuven, 2005, s. 68; Pioreschi, *A History of Medicine*, s. 330; Rashdall Hastings, *The Universities of Europe in the Middle Ages*, C. I, Cambridge University Press, New York, 2010, s. 115.

²⁶ Vern L. Bullough, *a.g.m.*, s. 509.

²⁷ Geneviève Dumas, *a.g.e.*, s. 27.

²⁸ Hastings, *The Universities of Europe*, C. I, s. 118; Erwin Heinz Ackerknecht, *A Short History of Medicine*, Ronald Press Company, New York, 1955, s. 85.

²⁹ James A. Brundage, *The Medieval Origins of The Legal Profession: Canonists. Civilans And Courts*, The University of Chicago Press, Chicago, 2008, s. 228.

³⁰ Fransa'nın Hérault, Gard ve Ardèche illeriyle Haute-Loire, Lozère, Tarn-et-Garonne, Haute-Garonne ve Ariège illerinin bazı kesimlerini kapsayan Languedoc tarihsel ve kültürel bir bölgedir. Daha geniş bilgi için bkz: http://www.midi-france.info/10_history.htm, 19.04.2015.

³¹ Bu iki kişiler Katharlarla yapılan mücadeleleri yerinde görmek amacıyla bölgeye gelmiş ve papalık tarafından kendilerine verilen yetki ile de mevcut okulları resmîyete kavuşturmuştur. Daha geniş bilgi için bkz: Geneviève Dumas, *a.g.e.*, s. 28.

okullara Maguelone piskoposunun himayesi altında olmak şartıyla resmîyet kazanmıştır.³² Bu dönemde tıp eğitimi veren üniversiteler tekelleştirilmiştir.³³ Hocalar ve öğrenciler eşliğinde, Agde, Lodève, Avignon ve Maguelone piskoposları tıp fakültesinin kurucu tüzüğünü hazırlamışlardır. Tüzüğün hazırlanmasıyla birlikte VIII. Guihem'in yasağı da ortadan kalkmıştır. Bu dönemde Paris, sanat ve ilahiyat, Bologna hukuk alanında kendisinin ispatlamışken Montpellier ise tıp alanında kendini göstermiştir.³⁴

Montpellier'deki tıp eğitimine 1220 yılında resmîyet kazandıran tüzüğe 1239 ve 1240 yıllarında iki ilave tüzük daha eklenmiştir. Bu tüzükler 1220 yılındaki tüzüğü tamamlar niteliktedir. Başka bir şekilde ifade etmek gerekirse Papa IX. Gregory'nin 1239 senesindeki fermanı iki piskopos tarafından yapılan incelemeler sonucunda 1220 senesindeki tüzüğe onaylamaktan ibaretti. Bu tüzükler yoruma açık olduğundan dolayı birtakım istismaların ve yorum farklılıklarının olmasına sebebiyet vermiştir. Maguelone Jean de Montlaur piskoposu, eğitimciler ve öğrenciler tarafından da onaylanacak bir çözüm için girişimde bulunmuştur. 1240 yılından kalan bu düzenleyici tüzükler, Montpellier'deki akademik prosetür hakkında bizleri fazlasıyla aydınlatmaktadır.³⁵ Tüzükler bizlere tıp okulunun gelişimini gösterdiği gibi aynı zamanda dini otoritenin bu okul üzerindeki etkisinin giderek arttığını da gösterir.³⁶

Bu tüzükle birlikte piskoposu, okul işlerinin hemen hemen her yerinde görmek mümkündür. Montpellier'de XI. ve XII. yüzyıllarındaki okullarının organizasyonu uygulanmıştır. Ayrıca 1239 gibi erken bir dönemde piskopos lisans mezuniyetlerinde kilit bir konum elde etmiş ve bu yılda piskopos tarafından başvuru yapan kişilere iki ustanın/hocanın onayı olması şartıyla sertifika verilmesi kararlaştırılmıştır.³⁷ Montpellier okulunda denetim dini zümrenin elinde olmasına rağmen profesörler ders notlarını ve sınıfları bir rektörün himayesinde düzenlemekte özerktiler. Her hocanın kendi öğrencileri vardı ve öğrenci çekmekte de serbesttiler. İlk başlarda Montpellier bir işletme hocalar ise esnaf görünümündeydiler.³⁸ Montpellier Tıp Okulu'nda öğretim elemanlarıyla ilgili göze çarpan bir diğer husus ise okulun tüzükleri gereğince piskoposlar onaylamadıkça hiçbir kimsenin bu okulda ders vermesi mümkün değildi.³⁹ Ayrıca Öğrencilere tüzükler vasıtasıyla örgütlenme hakkı tanındı ve hem öğrencinin hem de öğreticinin hakları karşılıklı güvence altına alınmaya çalışıldı. Bir öğrenci ile öğretici arasında problemler çözülmeden öğrenci başka bir öğreticiyi seçemez ve başka bir öğretici de öğrenciyi kendi grubuna çekmek için propaganda yapamazdı. Her iki tarafın uyması gereken hususlar her yıl toplanan yüksek lisans öğrencilerine okunuyordu.⁴⁰

XIII. yüzyılda hukuk çalışmaları Bologna'nın yarı tekel uygulamasına rağmen âtil durumdadır. Ayrıca 1242 yılında Montpellier'de çalışma için konu aralığı teklif edilmiş ve liberal sanat öğretimi de genişletilmiştir. O zamandan beri papalık çeşitli Montpellier okullarında sadece genel çalışmaların (studium generale) kalitesini görüşmeye amil olmak istemiştir. Papalık fermanındaki bilgelik (Qui Sapientia) yetkisi 26 Ekim 1289 yılında Papa IV. Nicholas tarafından verilmiştir.⁴¹

³² Bu konuda daha geniş bilgi için bkz: Cartulaire de l'Université de Montpellier, publié sous les auspices du conseil général des facultés de Montpellier, (1180-1400), Montpellier, Richard Frères, 1890-1912, C. I, ss. 180-183. IX. Gregory 1239 yılında ve IV. Alexander 1258 yılında olduğunu iddia etmektedir ss. 185-186; 194-195; Prioireschi, *A History of Medicine*, s. 331.

³³ Prioireschi, *A History of Medicine*, s. 331.

³⁴ Geneviève Dumas, *a.g.e.*, s. 30.

³⁵ Geneviève Dumas, *a.g.e.*, s. 30.

³⁶ Vern L. Bullough, *a.g.m.*, s. 512.

³⁷ Bu konuda daha geniş bilgi için bkz: Cartulaire de l'Université de Montpellier, Publié sous les auspices du conseil général des facultés de Montpellier, (1180-1400), Montpellier, Richard Frères, 1890-1912, C. I, s. 186-190; Prioireschi, *A History of Medicine*, s. 331.

³⁸ Geneviève Dumas, *a.g.e.*, s. 30.

³⁹ Vern L. Bullough, *a.g.m.*, s. 512.

⁴⁰ Vern L. Bullough, *a.g.m.*, s. 512-513.

⁴¹ Bu konuda daha geniş bilgi için bkz: Cartulaire de l'Université de Montpellier. Publié sous les auspices du conseil général des facultés de Montpellier, (1180-1400), Montpellier, Richard Frères, 1890-1912, C. I, s. 209.

Avrupa'nın her tarafından gelen öğrencilere ev sahipliği yapan, daha önce tanınan ve iyi organize olmuş tıp okulları, ek gelir elde edebilecekleri diğer okullara ihtiyaç duymuşlardır. Genelde bu ihtiyaçları karşılayacaklar hukuk okullarıdır.⁴² Dolayısıyla Montpellier Üniversitesi'nde iki temel eğitim birimi yer almaktadır. 1289 yılından sonra okuldaki eğitimin temellerini oluşturan bu iki temel eğitim birimi hukuk ve tıptır. Ayrıca bu dönemde bu iki alanda Montpellier Üniversitesi'nde iki tane güzide hoca bulunmaktadır. Bunlardan tıp alanında isim yapmış olan Villanovalı Arnald diğeri ise hukuk alanında üne kavuşmuş olan Guillaume Grimouard'dır. Papa V. Urban, bu okulda eğitim aldığı için papalığı esnasında Montpellier'i korumuştur. 1369 yılında onun memleketinin isminden sonra College de Mende olarak bilinen Colledes Douze Médecins'i (12 Hekimler Koleji) kurmuştur.⁴³ XIV. yüzyılın sonuna doğru Montpellier'de hukuk öğrencisi olan Papa V. Urban, on iki tıp öğrencisinin bütün ihtiyaçlarını karşılayan bir evi ve önemli bir geliri, kurmuş olduğu bu kolejle birlikte başlatmıştır. Montpellier'deki bu uygulamayı Avrupa'da öğrencilere verilen bursun başlangıcı olarak nitelenebilir.⁴⁴

Üniversitelerin gelişmesine Orta Çağ'da yaşanan "Din Savaşları" engel olmuş ve bu savaşlar üniversitelerin gelişmesini yavaşlatmıştır. Ayrıca Fransa'da muteber bir yer elde edebilmek adına Paris ile bir yarış içinde olmuştur.

XII. yüzyılın sonunda Salisbury'deki Aziz John Üniversitesi'ndeki felsefe derslerinden şikâyetçi olan öğrenciler, tıp eğitimi için Salerno veya Montpellier'i seçmişlerdir. Bu okulların tercih edilmesinin farklı sebepleri de vardır. Örneğin Avrupa'nın her yerinden hastaların yoğun bir şekilde Montpellier'e akın etmiş olması ve buraya yerleşen doktorların istekli gençleri yetiştirmek istemesi de bu nedenler arasında yer almıştır.⁴⁵

Bu okulda tıp eğitimi ile ilgili ilk düzenleme VIII. William'ın, öğretmenlere geldikleri ülkelerdeki tıp öğretimini ne olursa olsun öğretmeleri garantisıyla, 1181 yılında yapılmıştır.⁴⁶ Daha sonra dini yetkililer üniversitenin Albigenianlara⁴⁷ karşı yapılan propagandanın merkezi olmaya başlaması nedeniyle yönetimine el koymuşlardır.⁴⁸ Yahudiler bu okulda eğitime dâhil edilmelerine rağmen kurumsallığı tamamlayan Montpellier Tıp Okulu'nun dışında bırakılmışlardır. 1220 yılındaki tüzük 1240 yılında tekrar düzenlenerek tıp öğrencisi olacak kişideki şartlar listelenmiştir. Öğrenciler kendi eğitimcilerinin okullarında iyi bir belagat ve okuma yetisine sahip olmalıydılar. Aynı eğitimci Montpellier'de üç buçuk yıl tıbbi kursları izlemişse öğrencilerini bu okullarda eğitim alması için tavsiye edebilirdi. Şayet Paris veya başka tanınmış bir üniversiteden yüksek lisans eğitimi almamışsa bu süre iki buçuk yıla indirilirdi.

Üç buçuk yıl tıp okumak isteyen bir kişinin başvuru yapmadan önce sanat derecesine sahip olması gerekiyordu. Ayrıca öğrenci mezun olmadan önce bir garantör tarafından onaylanan Montpellier duvarları ve banliyöleri dışında altı ay pratik staj yapmış olmalıdır. Lisans için başvuru yapmadan önce diğer eğitimcilerin okulunda okuması gerekiyordu. Fakat hiçbir usta eğitimci bunu gerçekleştirmeye muvaffak olamadı.⁴⁹ Daha sonra öğrenci, piskopos denetimindeki hocalar tarafından sınava alınır.⁵⁰ Öğrenci lisans mezunu olabilmek için Montpellier'de üç buçuk yıl eğitim alıp altı ay

⁴² Le Blevec, "Montpellier", s. 68.

⁴³ Le Blevec, "Montpellier", s. 68.

⁴⁴ Prioreshi, *A History of Medicine*, s. 334.

⁴⁵ James Joseph Walsh, *Medieval Medicine*, Digi-Media-Apps, 2013, s. ?.

⁴⁶ Bu konuda daha geniş bilgi için bkz: Cartulaire de l'Université de Montpellier, publié sous les auspices du conseil général des facultés de Montpellier. (1180-1400). Montpellier, Richard Frères. 1890-1912. C. I, ss. 179-180.

⁴⁷ XII. ve XIII. yüzyıllarda Güney Fransa'nın Languedoc bölgesinde Katolik sapkınlık. XII. yüzyılda Albi olarak adlandırılmaktaydılar. Bu sapkınlık muhtemelen ticaret yolları vasıtasıyla Toulouse tarafına gelmişti. Kiliseninve din adamlarının zenginliklerine karşıydılar. Daha geniş bilgi için bkz: Daha geniş bilgi için bkz: N.A. Weber, "Albigenses", *The Catholic Encyclopedia*, Vol: 1., The Encyclopedia Press, New York 1907, s. 267-269.

⁴⁸ Prioreshi, *A History of Medicine*, s. 330.

⁴⁹ Geneviève Dumas, *a.g.e.*, s. 31.

⁵⁰ Paul Lacroix, *Science and Literature in the Middle Ages and at the Period of the Renaissance*, Bicker and Sons Publishing, Londra, 1878, s. 151.

da dışarıda staj yapması gerekiyordu. Her ne kadar lisans olarak geçse de öğrenci Montpellier'den önce sanat eğitimi aldığı için bu mezuniyet yüksek lisans derecesine eşdeğerdir.⁵¹ Lisans sahibi öğrenci piskopos muafiyetinden sonra burada iki yıl eğitim alamaya hak kazanıyordu.⁵² Montpellier'den mezun olacak tıp öğrencileri mezuniyet öncesi "Hipokrat Yemini" benzeri bir yemin ederlerdi. Başarılı aday üniversite tüzüğü gereğince Montpellier'de iki yıl ders vereceğine, onun sırlarını açığa çıkarmayacağına, ciddi hastalık süresince ilk önce bir rahibi çağıracağına, hastalıktan etkilenen herhangi birini tedavi etmeyi reddetmeyeceğine, kalacağı odaya beş solidostan⁵³ fazla ödemeyeceğine, paralı hastaları elde etmek için besbelli yapılan şeyleri yapmayacağına dair yemin ederlerdi ki bunlar en azından üniversite harçları ve diğer harcamaların bir kısmını temin etmek için yeni mezun olmanın gerekliliğinin bir parçası olarak dikte edilmiştir.1340 yılındaki tüzüklere göre Montpellier üniversitesindeki öğrenci 70 pounddan fazla krediye sahip değilse bir seferlik hocalarından biri tarafından giydirilirdi. Eğer 100 poundun üzerinde krediye sahipse hocaların istediği gibi giyinebilirlerdi ve rüşvet olmadığı sürece ziyafetler düzenlemelerine izin verilirdi.⁵⁴ Ayrıca öğrenciler okuldan mezun olurken ettikleri bu yeminden sonra çalışmanın iki yıldan fazlasından muaf tutulmaları tamamen piskoposun tekelindedir.⁵⁵

Öğrencilerin mezun olmalarında ustaların etkisi büyük olmasına rağmen son sözü piskoposlar söylemektedir. Örneğin 1289 tarihinde bir usta, öğrencinin mezun olmasını reddetmesi üzerine Maguelone Piskoposu tarafından hapsedilmiş ve sonrasında anlaşmaları üzerine serbest bırakılmıştır.⁵⁶ Zaten Montpellier Tıp Okulu'nun yönetimi dini otoriteler tarafından yakından takip ve kontrol edilmiştir. Şansölye, 1240 yılındaki tüzüğe bağlı olarak sadece dini otoriteyle seçilebilirdi ve seçilen şansölye Maguelonne piskoposu önünde yemin ederdi. 1305 yılında V. Clement şansölye seçme prosedürünü değiştirmiştir. Hocaların üçte ikisi yeni prosedürde piskoposun veto hakkını muhafaza etmiş ve 1324 yılında yeni tüzük onaylanmıştır. Onaylanan bu tüzüğün birer kopyası okulun şansölyesi, piskopos ve Aziz Firmin kilisesi rahibi tarafından muhafaza edilmiştir.⁵⁷

Montpellier Tıp Okulu'nun rektörü, fakülte bünyesindeki hocalar tarafından seçilirdi ve rektör bu okulda bir nevi piskoposun temsilcisi ve komutanı gibi hareket ederdi. Rektör yardımcısı 1340 yılındaki yönetmeliğe göre tıp okulunun başkanı gibi tanımlanan fakültenin en yaşlı üyesidir ve dekan olarak adlandırılırdı. Rektör ve dekana bir kilise görevlisi tarafından yardım edilirdi ve o, rektör ve dekana günlük rapor sunardı.⁵⁸

Montpellier Okulu'ndaki eserlerin çoğunluğu Salerno Okulu'na dayanmaktadır. Bu okulun ilk hocası Corbeilli Gilles'dir ve o Salerno Tıp Okulu'nda eğitim almıştır. Zaten Montpellier Tıp Okulu'ndaki eğitim sistemi de Salerno'daki doktorların eğitim sistemiyle aynıdır.⁵⁹ Yine bu okuldaki

⁵¹ Vern L. Bullough, *a.g.m.*, s. 513.

⁵² Geneviève Dumas, *a.g.e.*, s. 31.

⁵³ Solidus, yaklaşık 4.5 grama denk gelen altın para. Büyük Konstantinus döneminde dolaşıma girmiştir. Ağırlığı zamana ve mekâna göre değişmekle birlikte Orta Çağ Avrupası'nda kullanılmıştır. Daha geniş bilgi için bkz: <https://www.coinarchives.com/a/results.php?search=byzantine+solidus&s=0&results=100>, 05.05.2020.

⁵⁴ Pioreschi, *A History of Medicine*, ss. 331 – 332.

⁵⁵ Joseph Ziegler, *Medicine and Religion C. 1300 –The Case of Arnau de Vilanova*, Clarendon Press, Oxford, 1998, s. 17.

⁵⁶ Cartulaire de l'Université de Montpellier, publié sous les auspices du conseil général des facultés de Montpellier. (1180-1400). Montpellier, Richard Frères. 1890-1912. C. I, s. 210

⁵⁷ Ziegler, *Medicine And Religion C. 1300 –The Case of Arnau De Vilanova*, Clarendon Press, Oxford, 1998, ss. 16- 17; Vern L. Bullough, *a.g.m.*, s. 514.

⁵⁸ Pioreschi, *A History of Medicine*, s. 332.

⁵⁹ Papa III. Innocent Roma'da bir hastane kurmak istediğini ve bunun için de Montpellier'den Guy de Montpellier'i getirtmiştir. Bu şahıs (Order of Holy Ghost) Kutsal Ruh Tarikatı'nın bir üyesi idi ve Montpellier'de büyük bir hastane yapmıştı. Roma'da Papa'nın daveti üzerine Santo Spirito Hospital'i kurmuştu. Bu bize III. Innocent döneminde Montpellier Üniversitesi ve ona bağlı Tıp Okulu'nun kurulmamış olmasına rağmen tıbbi açıdan ileri bir seviyede olduklarını göstermektedir. Zaten Salerno'dan çok sonra burada tıp okulunun kurulmasına rağmen çok hızlı bir şekilde kendini geliştirmeyi başarılmasında önceki birikimlerin rolü büyüktür. Daha geniş bilgi için bkz: Walsh, *Medieval Medicine*, s. 64.

eğitim, Salerno Tıp Okulu'nda olduğu gibi Hipokrat ve Galen'in fikirlerine dayanmaktadır.⁶⁰ Kitaplar sadece elle yazılmış olmasına rağmen ünlü profesörlerin öğretimi geniş bir alana yayılmış ve öğrenciler hocalarının ünlü bir çalışmasının kopyasını yapmaya can atmışlardır. Onlar gözlem gücünün yanı sıra bol sağduyuya sahiptiler ve onların yazılarının hâlâ pratik değeri büyüktür.⁶¹

XIII. yüzyılın sonlarına doğru Montpellier'deki Salerno Tıp Okulu'nun Montpellier'deki etkisi yeni gelen fikirlerle yavaş yavaş kaybolmaya başlamıştır. Ayrıca Montpellier Tıp Okulu'nda tıp alanında dönemlerine yaptıkları çalışmalarla dönemlerine damga vuran birçok bilim adamı da yetişmiştir. Hatta bu okuldan yetişenlerin arasında Katolik dünyasının başına Papa XXI. John olarak geçen İspanyol Peter da (d. 1277) vardır. Bu okulda yetişenlerin diğerleri; Gordonlu Bernald (erken XIV. yüzyıl) bu okulda master yapmıştır. Mondevilleli Henri (1260-1320) bu okuldan yetişip Bologna ve Paris okullarında hocalık yapmıştır. Villanonali Arnald (1240-1311) Montpellier'de hocalık yapmıştır. 1289 veya 1290 yıllarında bu okulda profesör olduğu düşünülmektedir.⁶² Chauiliacılı Guy (1290-1368) bu okulda okumuştur.⁶³ Daha sonradan bu okulun profesörleri içerisinde yer alacak olan Chauiliacılı Guy 1363 yılında "Grande Chirurgie" adlı eserini yazmış ve Victor Leclerc'in belirttiğine göre doğa gözlemine dayalı çalışmalarda kayda değer bir ilerlemeye imza atmıştır.⁶⁴ İlginçtir ki Arapça tıp eserlerinin çevirileri de bu okulda yapılmıştır.⁶⁵

Montpellier Tıp Okulu işleve geçtiği gayriresmî dönemden itibaren cerrahi ile ilgilenmiştir fakat bu cerrahi ilgi ve öğrenim uzun yıllar resmiyet kazanmamıştır. Hatta 1240 yılındaki düzenlemelerde cerrahlar öğretmenlik yapmaktan hariç tutulmuş ve ilk ameliyat öğretimi muhtemelen tatil zamanında yarı resmi öğretilmiştir. Montpellier'de asla cerrahi için bir diploma verilmemiştir. Görülüyor ki bu çalışmaları yapmak özellikle hekimlere yasaklanmıştır. Tıbbın meslek haline gelmesinde bir disiplin öğretilmesi ve cerrahi sınıflandırma kabul edilmiştir.⁶⁶

Orta Çağ boyunca Avrupa'da anatomi alanında kadavra sıkıntısı yaşanmıştır. Bunun nedeni zamanla papaların, din adamlarının dua ile geçirmeleri gereken vakitlerini, hastalarla ilgilenerek geçirdiklerini düşünmeleri 1130 ve 1131'de Clermont ve Reims'te toplanan konsiller vasıtasıyla tababetle ilgilenmelerini hoş görmeme ve yasaklamalarıdır. Buna rağmen din adamları gelen hastalara bakmaktan geri durmamışlar ve gerektiğinde de küçük cerrahi müdahalelerde de bulunmuşlardır. Anatominin, hemostazın⁶⁷ iyi bilinmediği bir devirde bu çeşit müdahaleler çok tehlikelidir. Hasta kanama tehlikesiyle karşı karşıya kalabilmiştir. 1163'te Tours'ta toplanan ruhani mecliste "Ecclesia abhoret ab sanguine" (Kilise kandan nefret eder) sözüyle bunun önüne geçilmeye çalışılmıştır.⁶⁸ Bu ferman aslen yetersiz olan anatomi çalışmalarını büsbütün baltalamıştır.⁶⁹ Ayrıca Batılı cerrahlar, anatomi alanında Galen'in öğretilerini takip etmişlerdir. Eskiden İskenderiye'nin sermayesi olan insan vücudunun doğrudan incelenmesi artık uygulanmadığından, Galen ve diğer anatomistler bilgileri başka yollardan aramak zorunda bırakılmışlardır. Galen, anatomi alanı üzerindeki bilgilerini insan bedeninden ziyade hayvan bedenlerinde kazanmıştır. Hayvan bedenini incelemesi Galen'i özellikle iç organları tarifte hataya düşürmüştür.⁷⁰ Galen'in hayvan bedenlerini kullanması da Avrupa'da insan bedeninin ilk başlarda anatomide kullanılmamasının bir diğer sebebini oluşturmaktadır. Şunu da

⁶⁰ Galen Montpellier'deki tıp âlimleri tarafından eski hekimler içerisinde en büyüğü olarak görülmektedir. Günümüzde Hipokrat yemini edilse de Galen Montpellier'de onun üzerinde görülmekteydi. Daha geniş bilgi için bkz: Hastings, *The Universities of Europe*, s. ?

⁶¹ Walsh, *Medieval Medicine*, s. 66

⁶² Ziegler, *Medicine And Religion*, ss. 21 – 23.

⁶³ Pioreschi, *A History of Medicine*, ss. 333 – 334.

⁶⁴ Compayre, *Abelard & The Origin*, s. 248.

⁶⁵ Pioreschi, *A History of Medicine*, s. 334.

⁶⁶ Pioreschi, *A History of Medicine*, s. 334.

⁶⁷ Hemostaz, kanamanın doğal-biyolojik (pıhtı oluşumu-koagülasyon) ya da yapay-insan eliyle (baskı uygulayarak, koter, bağlama) durdurulmasıdır. Daha geniş bilgi için bkz: <https://www.turkcerrahi.com/makaleler/hemostaz-kan-urunleri-transfuzyonu/hemostaz/>, 05.05.2020.

⁶⁸ Johannes Dominicus Mansi, *Sacrorum Conciliorum Nova. Et Amplissima Collectio (1109-1166)*, C. XXI, 1776, ss. 438 – 440; 459 – 466.

⁶⁹ Emine Melek Atabek, *Ortaçağ Tababeti*. İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1977, s. 44.

⁷⁰ Şahin Aksoy, *Tıp Tarihi Ders Notları*, Harran Üniversitesi Tıp Tarihi Ders Notları, Şanlıurfa, 2010, s. 37.

belirtmekte fayda vardır ki Galen ve Kilise bu hususta birbirlerinden ayrılmaktadır. Biri hayvan bedeni de olsa incelemelerde bulunmuşken, diğeri bunların hepsine kesin dille karşı çıkmıştır. Montpellier Tıp Okulu'nda 1340 yılından itibaren beden sağlığına yönelik uygulamalar hayata geçirilmiştir. Örneğin, insan bedenine dair tahliller 1340 yılından itibaren iki yılda bir yapılmıştır. Bu dönemde de kadavra kılığının yaşanması, beden incelemesi hususundaki çalışmaları aksatmıştır. Fakat 1376 yılından sonra Anjou Dükü Louis'in idam edilen mahkûmların bedenlerinin kullanılabilcekleri yönünde görüş bildirmesiyle bu sıkıntı bir nebze de olsa giderilmiştir.⁷¹

Montpellier Tıp Okulu kurulduğu zamandan itibaren İslam biliminin, Müslüman bilim adamlarının ve onlardan bilhassa İbn Sina'nın ve Antik Yunan bilim adamlarından Hipokrat ve Galen'in etkisinde kalmıştır.⁷² Böylelikle Montpellier'de antik Yunan Tıbbı ve İslam Tıbbı bir rada kullanılmıştır. Bu kullanım tıbbi bilginin kapsamını ve miktarını da genişletmiştir. Aynı zamanda daha ustaca ve tecrübeli tıbbi bilgi de burada özendirilmiştir.⁷³ Bununla birlikte 1309 yılında Villanova'lı Arnold ve diğer Montpellier doktorlarının Papa V. Clement'e tavsiyesi, lisans için adayların Galen, İbn Sina, er-Razi, Costantine Africanus ve Yahudi Isaac'ın eserlerindeki bilgilere sahip olmaları ve onları yorumlamaları yönündedir. Aslında bu Montpellier Tıp Okulu'ndaki öğrencilerin uyması gereken bir eğitim reçetesi niteliğindedir. Bu reçetede Galen'in eserlerine örnek vermek gerekirse: Mizaç (De complexionibus), Ten Çeşitlerindeki Kombinasyon (De malicia complexionis diverse), Basit Tıp (De simplici medicina), Hastalık ve Belirtileri (De morbo et accidente), Kriz ve Kriz Günleri (De crisi et crisisdiebus) ve Sağlık Becerisi (De ingenio sanitatis)'dir. Bu verilen listenin haricinde mezun olacak aday üç kitap okumak zorundadır. Bu eserler; Galen'in "Tegni, Hastalık ve Belirtileri (De morbo et accidente) ve Sağlık Becerisi (De ingeniosanitatis)" eserleri, Hipokrat'ın "Aphorisms" eseri, Johannicius'un De regimine acutorum eseri, Yahudi Isaac'ın "liber februm" eseri ve tam olarak Nicolaus'a ait olduğu bilinmeyen "Antidotarium"dur.⁷⁴ Ayrıca Montpellier Tıp Okulu'nda 1340 ve 1488-1500 yılları arasındaki yönetmenliklere göre her bir doktorun alması gereken dersler düzenlenmiştir. Bu dersleri sıralamak gerekirse;

1340
<ul style="list-style-type: none"> • Primus Canonis (Kanun'un 1. Kitabı) (İbn Sina/Avicenna). • Liber⁷⁵ de Morbo et Accidente ve De Differentiis Februm (Galen). • Liber de Crisi et Criticisdiebus et de Malicia Complexionis diverse (Galen). • Liber de Simplicibus Medicinis et de Complexionibus (Galen). • Liber de Juvamentsi Membrorum et de Interioribus (Galen). • Liber Amphorismi (Hipokrat) cum Regimine Acutorum (Hipokrat) vel de Prognosticis (Arati). • Liber de Ingenio (Sanitatis) et ad Clauconem (Galen). • Quartus Canonis (Dördüncü Kitap) (İbn Sina/Avicenna), 'quodduasprimasseu cum Johanniciode Pulsibus et Urinis Theophili'. • Tegni (Galen) cum Prognosticis (Arati) et Reimine Acutorum.

⁷¹ Pioreschi, *A History of Medicine*, s. 334.

⁷² Hastings, *The Universities of Europe*, s. 117.

⁷³ Faith Wallis, *Medieval Medicine A Reader*, University of Toronto Press, New York, s. 195.

⁷⁴ Hastings, *The Universities of Europe*, s. 123

⁷⁵ Liber, Latince kitap anlamına gelmektedir.

- Liber de Regimine Sanitatis (Doctorum Salernitanorum) et de Virtutibus naturalibus (Bartholomei Angici).⁷⁶

1488	1489
<ul style="list-style-type: none"> • Hastalıklar ve Kazalar, Galen • Kanun, İbn Sînâ 2. kitap • De mala complexionis et De viribus cordis • Kanun, İbn Sînâ , kitap 1, fen 1 • Tegni, Galen • Kanun, İbn Sînâ, 4. kitap, fen 1 • Kanun, İbn Sînâ, 2. kitap tez 1 	<ul style="list-style-type: none"> • Kanun, İbn Sînâ • Kanun, İbn Sînâ livre 3, fen 3 • Hastalıklar ve Kazalar, Galen • Aforizmalar Hipokrat • Kanun, İbn Sînâ, 4. kitap fen 1 • Kanun, İbn Sînâ, 1. kitap fen 4

1490	1491
<ul style="list-style-type: none"> • Kanun, İbn Sînâ, 4. kitap fen 1 • Tegni, Galen • Kanun, İbn Sînâ, 3. kitap fen 3 • Kanun, İbn Sînâ, 1. kitap fen 1 • Kanun, İbn Sînâ, 1. kitap fen 4 	<ul style="list-style-type: none"> • Kanun, İbn Sînâ, 1. kitap fen 4 • Kanun, İbn Sînâ 3. kitap fen 3 • Hastalıklar ve Kazalar, Galen • Aforizmalar Hipokrat • Kanun, İbn Sînâ, 4. kitap fen 1 • Kanun, İbn Sînâ, 1. kitap fen 1

1492	1493
<ul style="list-style-type: none"> • Kanun, İbn Sînâ, 4. kitap fen 3 • Kanun, İbn Sînâ, 1. kitap fen 1 • Kanun, İbn Sînâ, 2. kitap tez 4 • Aforizmalar, Hipokrat • Kanun, İbn Sînâ, 4. kitap fen 1 • Kanun, İbn Sînâ, 1. kitap fen 4 	<ul style="list-style-type: none"> • Kanun, İbn Sînâ, 4. kitap fen 3 • Kanun, İbn Sînâ 1. kitap fen 4 • Kanun, İbn Sînâ, 4. kitap fen 1 • Galen Kitabı, Ateşin İncelenmesi, İsraili İshak • Hastalıklar ve Kazalar, Galen • Tegni, Galen • Aforizmalar, Hipokrat • Akut Hastalık Diyeti, Johannitus • Kanun, İbn Sînâ, 2. kitap tez 1 • Kanun, İbn Sînâ, 1. kitap fen 1 • Kanun, İbn Sînâ, 2. kitap tez 4 (sic)

1494	1495
<ul style="list-style-type: none"> • Kanun, İbn Sînâ, 4. kitap fen 1 • Kanun, İbn Sînâ, 1. kitap fen 1 • Kanun, İbn Sînâ, 2. kitap traité 1 • Kanun, İbn Sînâ, 2. kitap tez 4 (tekrar) • Aforizmalar, Hipokrat • Kanun, İbn Sînâ, 1. kitap fen 4 • Hastalıklar ve Kazalar, Galen 	<ul style="list-style-type: none"> • Kanun, İbn Sînâ 1. kitap fen 4 • Kanun, İbn Sînâ, 4. kitap fen 1 • Ateşin İncelenmesi, İsraili İshak • Hastalıklar ve Kazalar, Galen • Tegni, Galen • Aforizmalar, Hipokrat • Kanun, İbn Sînâ, 2. kitap tez 1

⁷⁶ Rasdall, *a.g.e.*, s. 123-124; Murat Serdar, *Geç Ortaçağlarda Batı Avrupa'da Hastaneler ve Tıp Eğitimi*, Tokat Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Ortaçağ Tarihi Bilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, Tokat 2015, s. 142-143.

	<ul style="list-style-type: none"> • Kanun, İbn Sînâ, 1. kitap fen 1 • Kanun, İbn Sînâ, 2. kitap tez 4 (tekrar)
1496	1497
<ul style="list-style-type: none"> • İç Hastalıklar, Galen • Tegni, Galen • Kanun, İbn Sînâ, 2. kitap tez 1 • Kanun, İbn Sînâ, 4. kitap fen 1 • Aforizmalar, Hipokrat • Kanun, İbn Sînâ, 1. kitap fen 4 • Kanun, İbn Sînâ, 1. kitap fen 4 	<ul style="list-style-type: none"> • İç Hastalıklar, Galen • Sözler, İbn Sînâ • Kanun, İbn Sînâ, 4. kitap fen 1 • Kanun, İbn Sînâ, 1. kitap fen 1 • Hastalıklar ve Kazalar, Galen • Tegni, Galen • Kanun, İbn Sînâ, 2. kitap tez 1
1498	1499
<ul style="list-style-type: none"> • Kanun, İbn Sînâ, 4. kitap fen 1 • Kanun, İbn Sînâ, 1. kitap fen 1 • Kanun, İbn Sînâ, 2. kitap tez 1 • Aforizmalar, Hipokrat • Kanun, İbn Sînâ, 1. kitap fen 4 • Hastalıklar ve Kazalar, Galen • Tegni, Galen 	<ul style="list-style-type: none"> • Kanun, İbn Sînâ 1. kitap fen 4 • Kanun, İbn Sînâ, 4. kitap fen 1 • Tegni, Galen • Aforizmalar, Hipokrat • Kanun, İbn Sînâ, 2. kitap traité 1 • Kanun, İbn Sînâ, 1. kitap fen 1 • Kanun, İbn Sînâ, 3. kitap fen 1
1500	
<ul style="list-style-type: none"> • İç Hastalıklar, Galen • Kanun, İbn Sînâ, 1. kitap fen 4 • Kanun, İbn Sînâ, 2. kitap tez 1 • Aforizmalar, Hipokrat • Kanun, İbn Sînâ, 1. kitap fen 4 • Hastalıklar ve Kazalar, Galen • Tegni, Galen • Ateşin İncelenmesi, İsraili İshak • Kanun, İbn Sînâ, 3. kitap fen 1 • Kanun, İbn Sînâ, 1. kitap fen 1⁷⁷ 	

Burada da gördüğümüz gibi Montpellier Tıp Okulu'nda Hipokrat, İbn Sina, Galen, Arati gibi tıp alimlerinin bilgileri, Montpellier Tıp Okulu'ndaki müfredatta yer almıştır. Buradan anladığımız kadarıyla, Montpellier'de dersler okutulurken, bilgisinden faydalandıkları insanları Müslüman, Hıristiyan, Yahudi diye ayırmamışlar, sadece eğitim odaklı düşünüp gelecek nesilleri daha ileriye götürmeye çalışmışlardır.

Montpellier'nin XIV. yüzyılın ilk yarısında zirveye çıkması çok uzun sürmemiş ve bu yüzyılın sonunda da düşüşe geçmiştir. Fakat bu düşüşün nedenleri belli değildir. Montpellier Bölgesinin Fransa'dan Aragon'a geçtiği bu zamanda vebadan dolayı şehrin nüfusunda büyük ölçüde azalma olmuştur.⁷⁸ Sebebi ne olursa olsun Montpellier'nin bu noktadan sonra Bologna, Paris ve Avrupa'nın diğer üniversiteleri ile rekabet etmesi gittikçe güçleşmiştir.⁷⁹

⁷⁷ Geneviève Dumas, a.g.e., s. 507-511

⁷⁸ Henry John Chaytor, *A History of Aragon and Catalonia*, Methuen & Co. Publishing Ltd, Londra, 1933, s. 172.

⁷⁹ Prioreshi, *A History of Medicine*, s. 335.

Belki de yeni üniversitelerdeki en dikkat çekici özellik müfredatın tekdüzeliğidir. Oysa antik dönemde farklı okullar farklı düşünce sistemlerini tercih ederken Orta Çağ Üniversiteleri ise aynı dil ve aynı metinlerden öğretilen aynı konulardan oluşan ortak bir müfredat geliştirmiştir. Tarihte ilk kez bir eğitim sistemi ulusal sınırlar dışında bütün Avrupa ülkelerinde aynı şartlarda ve aynı derecede kullanılmıştır. Başka bir ifadeyle Paris'ten bir diploma alan bilim adamı Oxford ve Bologna'da da ders verebilirdi. Bu, Batı Uygarlığının hala dayandığı bütün Avrupa insanların ortak fikri temelini oluşturduğu gibi tarihsel büyük öneme sahiptir. Orta Çağ üniversitelerindeki eğitim, Greco-Roman, Arapça öğrenim ve Hıristiyan etiklerine dayalıdır. Buradan Batı Uygarlığı'nın ana kökleri; Greco-Roman, Arap, Yahudi-Hıristiyan olduğunun farkına varılmalıdır.⁸⁰

Sonuç

Tıp eğitimi, Orta Çağ Avrupası'nda üniversitelerin kurulmasıyla beraber kurumsallaşmış ve daha sistemli olmuştur. Günümüzdeki eğitim sisteminin temelleri atıldığı bu dönemde tıp eğitimi de bir tüzüğe ve müfredata bağlanmıştır. Montpellier Tıp Okulu da Orta Çağ'da bu sistemden nasibini alanlardan bir tanesidir. Güney Fransa'da kurulmuş olmasına rağmen kısa sürede yakaladığı şöhretle Avrupa'nın büyük bir kısmına hitap etmiştir. Bazen dönemin ünlü tıpçıları bu okulda ders verebilmek için sıraya girmiş bazen de öğrencilere burada eğitim alabilmek için uzak ülkelerden yola düşmüşlerdir. Montpellier Tıp Okulu üniversitelerde teolojinin yanında tıp fakültelerinin de olabileceğinin en güzel örneğini sergilemiştir. İlk kurulan üniversiteler ağırlıklı olarak teoloji fakülteleri üzerine kurulsalar da zaman içerisinde onlar da olduğu gibi Montpellier'de de tıp fakültesi oluşmuştur. Aslında bütün bu oluşumların temelinde üniversitelerin kuruldukları bölgelerdeki gelişmişlik rol oynamıştır. Eğer Montpellier şehri bir ticaret merkezi olmasaydı ya da bu şehir de yaşayan aristokrasi üniversite kurulmasına karşı gelseler de Montpellier'in ne kurulma şansı ne de gelişme şansı olabilirdi. Montpellier Tıp Okulu, Montpellier'in zenginliği üzerinde yükselmeyi çok iyi değerlendirmiştir. Hala bu okul yeni binalarla günümüzde faaliyet göstermesine rağmen XIV. yüzyılda "Kara Ölüm"ün etkisiyle düşüşe geçmiştir.

Montpellier Tıp Okulu'nda tıp eğitimi, doğu ve batı sentezi üzerine kurulmuş ve atalarının çalışmalarını öğrenme de İslam alimlerinin ne derece önemli olduğu ders müfredatında onlara yer verilmesiyle teyit edilmiştir. İslam alimleri tarafından Galen ve Hipokrat gibi Antik Yunan dönemindeki tıpçıların eserlerine yapılan izahlar Batılı alimlerin zihinlerindeki soru işaretlerini gidermiştir.

Sonuç olarak Montpellier Tıp Okulu, Orta Çağ Avrupası'nda tıp alanında yeni bir ivmenin yakalanmasına vesile olmuş ve tıp ilminin gelişmesinde öncülük yapan okullardan biri olmuştur.

Kaynakça

- Ackerknecht, Erwin Heinz, *A Short History of Medicine*, Ronald Press Company, New York, 1955.
- Aksoy, Şahin, *Tıp Tarihi Ders Notları*, Harran Üniversitesi Tıp Tarihi Ders Notları, Şanlıurfa, 2010.
- Atabek, Emine Melek, *Orta Çağ Tababeti*. İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1977.
- Aydın, Erdem, *Dünya ve Türk Tıp Tarihi*, Güneş Kitabevi, İstanbul, 2006.
- Bakhtin, Mikhail, *Rabelais and His World*, (Çev. Hélène Iswolsky), Indiana University Press, USA Bloodmington, 1984.
- Bayat, Ali Haydar, *Tıp Tarihi*, Merkezefendi Geleneksel Tıp Derneği, İstanbul, 2010.
- Brundage, James A., *The Medieval Origins of The Legal Profession: Canonists. Civilans and Courts*, The University of Chicago Press, Chicago, 2008.

⁸⁰ Pioreschi, *A History of Medicine*, s. 335.

- Bullough, Vern L., “The Development of Medical University at Montpellier to the End of the Fourteenth Century”, *Bulletin of the History of Medicine*, Vol: 30, No: 6, (November-December 1956), s. 508-523.
- Cartulaire de l’Université de Montpellier, publié sous les auspices du conseil général des facultés de Montpellier.* (1180-1400). Montpellier, Richard Frères, 1890-1912, C. I, ss. 180-183.
- Compayre, Gabriel, *Abelard & The Origin & Early History of Universities*, Charles Scribner’s Sons, New York, 1902.
- Dumas, Geneviève, *Santé et société à Montpellier à la fin du Moyen Âge*, Brill, Leiden 2015.
- İbn Haldun, *Mukaddime*. C. II, (Çev. Zeki Kadiri Ugan), Maarif Basımevi, Ankara, 1954.
- Karaimamoğlu, Tolgahan, Ortaçağ Avrupası’nda Tıp Kültürü ve Gelişmeleri”, *Tarih ve Gelecek Dergisi*, Ağustos 2017, Cilt: 3., Sayı: 2., s. 44-60.
- Lacroix, Paul, *Science and Literature in the Middle Ages and at the Period of the Renaissance*, Bicker and Sons Publishing, Londra, 1878.
- Le Blevet, Daniel, “Montpellier”, *Charters of Foundation Early Documents*, (Çev. Alain Blayac), (Ed. Jos. M. M. Hermans. Marc Nelisson), Leuven University Press, Leuven, 2005.
- Lewis, Paul, *Tip Tarihi*, (Çev. Nilgün Güdücü), Khalkedon Yayınları, İstanbul, 1998.
- Mansi, Johannes Dominicus, *Sacrorum Conciliorum Nova. Et Amplissima Collectio (1109-1166)*, C. XXI, 1776.
- Nicolai Pape IV, *Incipit Regestrum Litterarum*, (Ed. Ernest Thorin), Paris, 1886.
- Özmkas, Yavuz, “Bergamalı Galenus”. *Bilim ve Teknik Dergisi*, Sayı 311, Ekim 1993, ss. 768-769.
- Prioreschi, Plinio, *A History of Medicine: Medieval Medicine*. C. V, Horatius Press, Omaha, Nebraska 2003.
- Rashdall, Hastings, *The Universities of Europe in the Middle Ages*, C. I, Cambridge University Press, New York, 2010.
- Serdar, Murat, *Geç Ortaçağlarda Batı Avrupa’da Hastaneler ve Tıp Eğitimi*, Tokat Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Ortaçağ Tarihi Bilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, Tokat 2015.
- Wallis, Faith, *Medieval Medicine A Reader*, University of Toronto Press, New York.
- Walsh, James Joseph, *Medieval Medicine*, A. & C. Black. Ltd., Londra, 1920.
- Walsh, James Joseph, *Medieval Medicine*, Digi-Media-Apps, 2013.
- Weber, N.A. “Albigenses”, *The Catholic Encyclopedia*, Vol: 1., The Encyclopedia Press, New York 1907, s. 267-269.
- Ziegler, Joseph, *Medicine and Religion C. 1300 – The Case of Arnau de Vilanova*, Clarendon Press, Oxford, 1998.
- http://www.midi-france.info/10_history.htm, 19.04.2015.
- <https://www.coinarchives.com/a/results.php?search=byzantine+solidus&s=0&results=100>, 05.05.2020.
- <https://www.turkcerrahi.com/makaleler/hemostaz-kan-urunleri-transfuzyonu/hemostaz/>, 05.05.2020.